

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa teadusruumi partnerluse tugevdamine tipptaseme ja kasvu saavutamiseks””

COM(2012) 392 final

(2013/C 76/06)

Raportöör: **Daniela RONDINELLI**

17. juulil 2012 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa teadusruumi partnerluse tugevdamine tipptaseme ja kasvu saavutamiseks””

COM(2012) 392 final.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon võttis arvamuse vastu 8. jaanuaril 2013.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 486. istungjärgul 16.–17. jaanuaril 2013 (16. jaanuari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 120 ja erapooletuks jäi 2 liiget.

1. Järeldused ja soovitus

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee hinnangul on Euroopa teadusruumi väljakujundamine prioriteetne eesmärk selleks, et soodustada ELi majanduskasvu ning majanduslikku, sotsiaalset ja kultuurilist arengut ja teaduslikke tippsaavutusi ning liikmesriikide, piirkondade ja ühiskondade ühtekuuluvust. Programmis „Horisont 2020” ette nähtud finantsmeetmed peaksid tagama piisavad vahendid kõnealuse eesmärgi saavutamiseks.

1.2 Komitee on mitmes arvamuses⁽¹⁾ esitanud oma ettekujutuse Euroopa teadusruumist ning arutanud komisjoni, Euroopa Parlamendi ja nõukoguga põhjalikult kõnealust teemat. Seepärast väljendab komitee heameelt komisjoni teatise üle.

1.3 Komitee nõustub komisjoniga selles, et majanduskasv on Euroopa teadusruumi üks esmatähtis eesmärk. See seisukoht on praeguse tõsise majandus- ja sotsiaalkriisi tingimustes Euroopa organiseeritud kodanikuühiskonna jaoks otsustava tähtsusega.

1.4 Komitee leiab, et teadlaste, teadusteabe ja tehnoloogia vaba liikumine peab saama siseturu nn viiendaks vabaduseks.

1.5 Komitee on seisukohal, et ühtse teadusruumi väljakujundamine on pidevalt arenev protsess ning selle saavutamine

2014. aastaks on liiga ambitsioonikas ülesanne, arvestades asjaolu, et paljudes Euroopa riikides rakendatakse kokkuhoiumeetmeid, mille tulemusel kärbitakse riiklikke investeeringuid teadusse ja innovatsiooni.

1.6 Komitee väljendab heameelt ettepaneku üle kujundada Euroopa teadusruum välja pigem headel tavadel põhineva tugevdatud partnerluse kui õigusnormide abil. Komitee väljendab siiski muret selle üle, et organisatsioonidega allkirjastatud vastastikuse mõistmise memorandumid on vabatahtlikud, õiguslikult mittesiduvad ja mitteametlikud.

1.7 Komitee on seisukohal, et ainult tugeva poliitilise tahtega saab tagada tõhusad ja konkurentsivõimelised riiklikud teadussüsteemid. Neid süsteeme aitavad paremini ellu viia vastastikused eksperdi hinnangud (*inter pares*), mis põhinevad uurimishühkade, asjaomaste struktuuride ja saadud tulemuste kvaliteedi hindamisel.

1.8 Komitee leiab, et riiklikest vahenditest tuleks rahastada eelkõige teadustegevuse neid sektoreid, mis on eriti tähtsad Euroopa kodanike heaolu jaoks, ning projektide rahastamist tuleb jätkata Euroopa tugeva ja ühise koostöö raames.

1.9 Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles rakendama kõiki vajalikke meetmeid, et kõrvaldada Euroopa teadusruumi elluviimise ees seisvad takistused, mis seonduvad Euroopa teadlaste tööturu puudumise, teadlaste töötingimuste, nende liikuvuse ja sotsiaalkindlustussüsteemiga.

1.10 Komitee tuleb meelde pakilist vajadust muuta riikide vahelistes projektides osalevate teadlaste pensionide ja pensionifondide olukorda ning luua Euroopa täiendavate pensionide fond, et kompenseerida ühest riigist teise ja ühest sotsiaalkindlustussüsteemist teise liikumisest tingitud kaod.

⁽¹⁾ ELT C 95, 23.4.2003, lk 48 (ei ole eesti keeles kättesaadav), ELT C 218, 11.9.2009, lk 8, ELT C 306, 16.12.2009, lk 13, ELT C 132, 3.5.2011, lk 39, ELT C 318, 29.10.2011, lk 121, ELT C 181, 21.6.2012, lk 111, ELT C 299, 4.10.2012, lk 72, ELT C 229, 31.7.2012, lk 60, ELT C 44, 15.2.2013, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused „Progressi võimaldavad tehnoloogiad”, „Rahvusvaheline teadus- ja innovatsioonikoostöö” ja „Teadusinfo kättesaadavus: avaliku sektori investeeringud teadustegevusse” (Vt käesoleva Euroopa Liidu Teataja lk 43, 48).

1.11 Komitee juhib tähelepanu sellele, et komisjoni uued algatused ei tohiks ohtu seada ega tühistada kõiki neid jõupingutusi, mis on tehtud teadlaste halduskoormuse vähendamiseks Euroopa teadusruumis.

1.12 Komitee meenutab Euroopa Komisjonile ja liikmesriikidele vajadust võtta vastu kõikvõimalikke algatusi selleks, et kaotada diskrimineerimine ja sooline ebavõrdsus, mida tänapäeval akadeemilistes ning teadus- ja uurimisringkondades ikka veel esineb. Komitee väljendab eelkõige heameelt otsuse üle tagada naiste 40 % osakaal kõikides komiteedes, mis on kaasatud teadlaste töölevärbamisse, projektide hindamise kriteeriumide väljatöötamisse ja/või läbivaatamisse, ning komiteedes, mis töötavad välja akadeemiliste, uurimis- ja teaduskeskuste tööpõhimõtteid.

1.13 Komitee väljendab heameelt komisjoni ettepaneku üle, töötada välja tegevuskava e-teadust toetava e-taristu arendamiseks. Komitee viitab oma arvamusele, ⁽²⁾ milles käsitletakse komisjoni teatist ⁽³⁾ teadustulemustele ja teadusteabele juurdepääsu tagamise ning nende säilitamise ja levitamise kohta.

1.14 Komitee toetab teadusringkondade ja Euroopa teaduskogukonna üleskutset ⁽⁴⁾ ELi riigipeadele ja valitsusjuhtidele ning ELi institutsioonide presidentidele, et Euroopa ei saa endale lubada oma andekaimate teadlaste ja õppejõudude äraoolu, eriti kui on tegemist noortega, ning et Euroopa rahastamisvahendid on esmatähtsad riiklike vahendite tõhususe ja tulemuslikkuse suurendamiseks ning üleeuroopalise ja rahvusvahelise konkurentsivõime parandamiseks. Seepärast kutsub komitee üles mitte kärpima asjaomaseid eelarveridu tulevases Euroopa eelarves aastateks 2014–2020.

1.15 Komitee on seisukohal, et prioriteetsete valdkondade tegevuskava koostamise, teadus- ja uurimisprojektide tulemuste levitamise ja siirde foorumisse ning teatise põhjal saavutatud tulemuste lõpphindamiseks tuleks täielikult ja tõhusalt kaasata Euroopa teadusruumiga ühinenud kodanikuühiskond.

1.16 Eelöeldut arvestades soovib komitee luua komiteesi-sene kõrgetasemeline rühm, mis oleks ELi institutsioonidele võrdluspunktiks Euroopa teadusruumi elluviimise hindamise, järelevalve ja otsustamise eri etappidel.

2. Sissejuhatus

2.1 Komitee on mitmes arvamuses esitanud Euroopa teadusruumi kohta oma ettekujutuse, mis on endiselt jõus ja asjakohane. Komitee avaldab toetust käsitletavale teatisele, mille eesmärk on luua tugevam partnerlus ja viidata pakilisele vaja-

dusele, et EL ja liikmesriigid järgiksid ja laiendaksid võetud kohustusi. Tehtud edusammud on liikmesriigiti ebaühtlased ja mõnel juhul ikka veel liiga aeglasel. Käsitletava teatise uuenduslik aspekt seisneb selles, et komisjoni ja liikmesriikide koostööd laiendatakse Euroopa teadusruumiga seotud organisatsioonidele ⁽⁵⁾. Komitee peab vajalikuks tagada **ulatuslikum ja tõhusam tihe koostöö**.

2.2 Komitee jagab komisjoni seisukohta, et Euroopa teadusruumi väljakujundamine peab toetama majanduskasvu, tipp-tasemel teadust ning piirkondade, riikide ja ühiskondade ühtekuuluvust. Samal ajal tuleb arvesse võtta ja arendada vajalikku vastastiktoimet teaduse ja turgude vahel, innovatsiooni ja ettevõtluse vahel ning uute töökorraldusvormide ja omavahel üha rohkem seotud teadusringkondade vahel.

2.3 Komitee on seisukohal, et praeguse ülemaailmse kriisi taustal on vaja konkreetsemaid ja otsustavamaid meetmeid, et tulla toime teaduspoliitika väljatöötamise ja rakendamise riikliku killustatuse negatiivsete mõjudega ning optimeerida tegevust, mis võib suurendada kõnealuste poliitikameetmete tõhusust. Rakendatavad meetmed peavad aitama kaasa ka riiklike teadussüsteemide eluterve ja ausa konkurentsi edendamisele ja piiriülesele koostööle, teadlaste karjääri ja liikuvuse soodustamisele ning teadmiste vabale liikumisele ⁽⁶⁾.

2.4 Teatise koostamisel üldsusega korraldatud konsulteerimisel ilmnisid järgmised aspektid:

— **teadlaste jaoks** on peamised murekohad teadlase ameti vähenenud atraktiivsus, piiratud liikumisvabadus ja võimaluste puudumine ideede vahetamiseks;

— **teadust rahastavate ja/või tegevate organisatsioonide arvates** on vaja tipp-taseme saavutamiseks teha rohkem ja paremini kooskõlastatud jõupingutusi, et tulla toime praeguste suurte probleemidega Euroopas ja maailmas. Piiriülene ja üleeuroopaline koostöö ning asjakohased taristud juurdepääsuks andmebaasidele, tulemustele ja väljannetele on hädavajalikud. Teadustegevusega seotud kodanikuühiskonnale on vaja tagada suurem osalus Euroopa teadusruumiga seotud otsustusprotsessis;

— **erasektorile** tekitab üldist muret kõrge kvalifikatsiooni ja hea haridusega teadlaste puudus. Ka tööstussektor nõuab tihedamat koostööd haridus- ja teadussektori ning ettevõtlussektori vahel. Ettevõtjad leiavad, et akadeemilised ringkonnad, erasektor ja ettevõtlussektor ei tee omavahel piisavalt koostööd;

⁽²⁾ EMSK aramus „Teadusinfo kättesaadavus: avaliku sektori investeringud teadustegevusse”.

⁽³⁾ COM(2012) 401 final.

⁽⁴⁾ 42 Nobeli preemia laureaadi ja viie Fieldsi medali saaja avalik kiri, 23.10.2012, <http://erc.europa.eu/>

⁽⁵⁾ Komisjon sõlmis 17. juulil 2012 vastastikuse mõistmise memorandumid Euroopa Teadus- ja Tehnoloogiaorganisatsioonide Assotsiatsiooniga (EARTO), organisatsiooniga Nordforsk, Euroopa Teadusülikoolide Liigaga (LERU), Euroopa Ülikoolide Assotsiatsiooniga (EUA) ja ühendusega Science Europe.

⁽⁶⁾ COM(2010) 546 final.

— **liikmesriigid ja partnerriigid** väidavad üksmeelselt, et vaja on konkreetsemaid meetmeid Euroopa teadusruumi lõpuleviimiseks, ja eelistavad pigem headel tavadel põhinevat lähenemisviisi kui võimalikel õigusnormidel põhinevat lähene misviisi.

3. Riiklike teadussüsteemide tugevdamine nende tulemuslikumaks, avatumaks ja konkurentsivõimelisemaks muutmise eesmärgil

3.1 Komitee jagab komisjoni ideed, et riiklike teadussüsteeme tuleb tugevdada heade tavade abil, ja nõustub sellega, et vahendite eraldamine peab toimuma avatud konkursikutsete alusel, millele esitatud projekte hindavad asjaomase liikmesriigi, teiste liikmesriikide või kolmandate riikide eksperdirühmad (**vastastikune eksperdihinnang**⁽⁷⁾). Komitee soovib, et institutsioonilise rahastamise otsused põhineksid teadusmeeskondade, osalevate teadusasutuste ja saadud tulemuste **kvaliteedi hindamisel**. Paljudel juhtudel ei hinnata teadlasi, meeskondi, teadusprojekte ja -programme praegu veel võrreldavate standardite järgi, kuigi tegemist on sarnaselt teostatud ning rahastatud projektide ja uuringutega. Komitee arvates tähendab see väärtuse vastuvõetamatut kadu ajal, mil paljudes liikmesriikides vähendatakse tunduvalt teadustegevusele eraldatavaid eelarvevahendeid.

3.2 Komitee on teadlik sellest, et Euroopa teadustegevus on üks maailma parimaid. Ülikoolide ja teadusasutuste teadustegevus on andnud Euroopa ettevõtjatele juhtpositsiooni ja teedrajava rolli tehnoloogia arengu valdkonnas ning taganud neile maailmas juhtiva koha. Seetõttu väljendab komitee muret komisjoni järeltuleva üle mõjuhinnaangus, milles komisjon kinnitab, et lõhe Euroopa, Ameerika Ühendriikide, Jaapani ja teiste arenenud majandusega riikide vahel on aina suurem⁽⁸⁾. See väide näib viitavat sellele, et Euroopa on teadmiste tootmises kandepinda kaotamas ning et teatud näitajate osas on innovatsiooni alal maailma juhtivad riigid EL 27 riikidest ette jõudnud. Üleilmse kriisi ja selle tulemusel muutunud jõuavahelduste tõttu on Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee seisukohal, et Euroopa teadusruum peaks kindlustama Euroopa juhtpositsiooni teadussektoris. Euroopa teaduse kvaliteeti ja tippaset tuleb kasutada konkurentsieeliseks teiste rahvusvaheliste osalejatega konkureerides.

3.3 2002. aastal otsustas EL, et kõikide liikmesriikide investeeringud teadus- ja arendustegevusse peavad ulatuma 3 %-ni Euroopa SKPst⁽⁹⁾. Korduvad ebaõnnestumised kõnealuse

eesmärgi saavutamisel ja selle lükkumine 2020. aastasse sunnivad komiteed kahtlema selle eesmärgi saavutamises. Komitee nõustub seisukohaga, et Euroopa teadusruumi üks prioriteet peab olema majanduskasv, eelkõige praeguse raske majandus- ja sotsiaalkriisi taustal, ning väljendab suurt muret kokkuhoiupoliitikast tulenevate suurte eelarvekärbete üle teadus- uuringute valdkonnas.

3.4 Tihedalt Euroopa teadusruumi elluviimisega seotud Euroopa kõrgharidusruumi üks tugisammas seisneb liikuvuse edendamises, et tõhustada üliõpilaste, õppejõudude ja teadlaste koolitust. Kärped raskendavad paljude teadlaste juurdepääsu Euroopa teadusruumile ning täielikku osalemist selles. Komitee väljendab muret vastuvõetud otsuste pärast⁽¹⁰⁾.

3.5 Komitee kordab oma veendumust, et tõhusad ja konkurentsivõimelised riiklikud teadussüsteemid nõuavad tugevat poliitilist tahet, ning kutsub ELi ja liikmesriike üles tegema otsustavamalt ja kiiremalt edusamme võetud kohustuste täitmiseks.

3.6 Nimelt näib, et viimastel aastatel on riiklikest vahenditest rahastatav teadustegevus taandunud sektoritest, millel on strateegiline tähtsus Euroopa kodanike heaolu jaoks, kuigi need sektorid peaksid esindama Euroopa teadusruumi innovaatilisi teadusvaldkondi, eelkõige Euroopa ühise koostöö raames.

3.7 Komitee on samuti seisukohal, et riiklikele teadussüsteemidele eraldatavate vahendite optimeerimisel ja/või ümbermääramisel tuleb hoiduda sellisest petlikust jaotusest rakendusteadeuseks ja alusuuringuteks, millest näivad juhinduvat mõned liikmesriigid oma eelarve vähendamise eesmärgil. See võib märkimisväärselt takistada juurdepääsu vahenditele või rahastamisele.

4. Piiriülene koostöö

4.1 ELis on üleeuroopaline teaduskoostöö keskendunud vaid mõnele suurele algatusele⁽¹¹⁾. Ometi kasutatakse ainult 0,8 % teadus- ja arendustegevusele mõeldud riiklikest assigneeringutest⁽¹²⁾ liikmesriikide ühisprogrammide jaoks, sealhulgas Euroopa Komisjoni toetatavad või kaasrahastatavad programmid, kuigi on tõestatud, et piiriülese koostöö kaudu on võimalik tõsta teadus- ja arendustegevuse taset, hõlmata uusi sektoreid ning saada riiklike ja erasektori toetusi ühisprojektide jaoks. **See kinnitab vajadust tiheda teadmiste võrgustiku järele kogu Euroopas.**

(7) Üldpõhimõtted, mis on sätestatud dokumendis „Voluntary guidelines on framework conditions for joint programming in research“ (vabatahtlikud suunised teadusuuringute ühise kavandamise raamtingimuste kohta), ERAC – GPC, 2010.

(8) ELi raportist „Euroopa 2011. aasta innovatsioonitegevuse tulemustabel“ nähtub, et Ameerika Ühendriikide, Jaapani ja Lõuna-Korea tulud on suuremad kui 27 riigiga Euroopa Liidus. Tärkava turumajandusega riigid, nagu Brasiilia, Hiina ja India, tõusevad pingereas üha ettepoole ja nende osakaal teadus- ja arendustegevuse alal on üha suurem.

(9) 2008. aastal moodustasid investeeringud 1,92 % Euroopa SKPst, samal ajal kui Ameerika Ühendriikides ulatusid need 2,79 %-ni (EUROSTAT, 2008).

(10) Euroopa Komisjoni pressiesindaja eelarveküsimustes Patrizio Fiorilli teatas 2012. aasta oktoobris, et hakatakse kärpima ELi ja liikmesriikide eelarvete assigneeringuid Erasmuse stipendiumideks.

(11) Näiteks raamprogrammid, Euroopa Kosmoseagentuur, Euroopa Molekulaarbioloogia Laboratoorium, Euroopa Tuumauuringute Organisatsioon.

(12) Valitsuse teadus- ja arendustegevuse eelarveeralduste või kulude statistikat väljendatakse näitajaga (GBAORD), millega mõõdetakse eelarveassigneeringuid, riiklike investeeringuid ja toetusmeetmeid, mida riikide valitsused määravad teadus- ja arendustegevusele.

4.2 Uute teadustegevuse rahastamise programmide kasutuselevõtmine – nagu 2012. aastal käivitatud **Euroopa Teadusnõukogu koostoime toetusprogramm** väikeste piiriüleste (ja tavaliselt valdkonnaüleste) teadusrühmade toetuseks – võib aidata tõendada ühistöö lisaväärtust ja täiendavust, tingimusel et need rühmad on juhtimistöös loovad ning jagavad uuenduslikult täiendavaid teadmisi, võimekust ja vahendeid.

4.3 Samuti püsivad takistused ja tõkked välisriikide teadlaste juurdepääsul Euroopa tähtsusega riiklikele teaduskeskustele ning Euroopa teadusruumis mitteosalevates liikmesriikides töötavate teadlaste juurdepääsul üleeuroopalistele teadustaristutele. Mõlemal juhul antakse juurdepääs oma kodanike eesõiguse põhimõttel. Komitee arvates ei lase need takistused Euroopa teadusruumi täielikult ellu viia.

4.4 Komitee on seisukohal, et tegevuse väljakuulutatud kavandamine – mis toob esile riikidevahelise teaduskoostöö tugevad ja nõrgad küljed ning lüngad – ei peaks põhinema ainult liikmesriikide antud teabel, vaid peaks tagama ka Euroopa teadusruumiga seotud ja/või sellest huvitatud kodanikuühiskonna organisatsioonide tegeliku ja tõhusa osalemise.

5. Tööturu avamine teadlastele

5.1 Töölevärbamine

Suurtest pingutustest hoolimata püsivad takistused avatud, läbiipaistval ja peamiselt tulemuspõhisel töölevärbamisel. Mitte alati ei ole valikukriteeriumid nõuetekohaselt avaldatud ning hindamiskomisjoni liikmete määramise eeskirjad ei ole teada ja sageli ei ole need liikmesriikide vahel võrreldavad (näiteks portaali Euraxess). Komisjon märgib, et teatud hulk teadlaste ametikohti ei ole täidetud tulemuspõhiselt, kuigi selliste kohtade täpne arv ei ole teada⁽¹³⁾. Komisjoni soovitus Euroopa teadlaste harta ja teadlaste töölevõtmise juhendi kohta ning Euroopa partnerlus teadlaste jaoks⁽¹⁴⁾ on andnud riikide ja institutsioonide tasandil mõningaid positiivseid tulemusi. Siiski on harta ja juhendi põhimõtete rakendamine ikka veel liiga aeglane. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kardab, et integreerituma ja suuremaid tagatise pakkuva tööturu puudumine teadlaste jaoks võib osutuda ületamatuks takistuseks Euroopa teadusruumi lõpuleviimisel enne 2014. aastat.

⁽¹³⁾ Igal aastal on täitmata umbes 40 000 teadlaste ametikohta, sealhulgas 9 600 ülikoolide õppejõudude ametikohta (Technopolis, 2010).

⁽¹⁴⁾ Harta ja juhendi konkreetse rakendamise toetamiseks käivitas Euroopa Komisjon 2008. aastal „Inimressursside strateegia, mis hõlmab ka teadlaste harta ja juhendi“ ja asutas 2009. aastal „Institutsionaalse inimressursside strateegia rühma“, et luua platvorm parimate tavade vahetamiseks sidusrühmade vahel kogu Euroopas.

5.2 Töötingimused

Teadlaste töötingimused erinevad liikmesriigiti märgatavalt ja mõnel juhul ei ole need piisavalt huvipakkuvad selleks, et ligi tõmmata noori, hoida tööl erialaspetsialiste ja kutsuda kohale teadlasi välisriikidest. Edutamise kriteeriumid, karjääriväljavaated ja tasustamissüsteemid on veel riigiti liiga erinevad. Mitte alati ei tunnista teadusasutused liikuvust akadeemilise edukuse näitajana. Kriisist kõige enam mõjutatud riikides täheldatakse juba, et suureneb märkimisväärselt nende noorte teadlaste ja/või ekspertide arv, kes otsivad alternatiive ja seda ka väljaspool Euroopat. Komisjon ei või seda teadus- ja uuringutesektoris toimuvat inimressursside kadu tähelepanuta jätta ning komitee kutsub üles võtma koostöös liikmesriikidega kiireloomulisi ja konkreetseid meetmeid selle peatamiseks.

5.3 Liikuvus

Teadlaste liikuvust takistavad ka toetuste ja rahastamisvahendite ülekantavuse ja saamise tingimused, sest teadlased ei saa alati oma riiklikke toetusi endaga kaasa võtta (nii on see 13 liikmesriigis) ning mitte alati ei saa teadusmeeskonnad kaasata oma riiklikesse teadusprojektidesse välispartnereid, sest paljudes riikides (11 liikmesriigis) peavad toetusesaajad olema oma riigi asutused. Neljas liikmesriigis ei anta stipendiumeid välisriikide kodanikele.

5.4 Sotsiaalkindlustus

Nagu oma arvamuses programmi „Horisont 2020“⁽¹⁵⁾ kohta, tuleb komitee meelde pakilist vajadust muuta riikidevahelistes projektides osalevate teadlaste pensionide ja pensionifondide olukorda ning luua Euroopa täiendavate pensionide fond, et kompenseerida ühest riigist teise ja ühest sotsiaalkindlustussüsteemist teise liikumisest tingitud kaod. Pensioniskeemides, kus sageli peetakse iseenesest mõistetavaks, et teadlased töötavad terve karjääri vältel samas organisatsioonis, ei arvestata teises riigis teadustegevuse alal töötatud aastaid või jäetakse need lihtsalt kõrvale. Senistest jõupingutustest ei piisa kindlasti selle eelkõige noorte teadlaste jaoks suure takistuse kõrvaldamiseks.

6. Täielik sooline võrdõiguslikkus. Soolise aspekti integreerimine teadusprojektidesse

6.1 Viimastel aastatel on peaaegu kõikides sektorites täheldatud naisteadlaste arvu olulist suurenemist, kuid kõrgematel akadeemilistel ametikohtadel tegutsevate naisteadlaste arv on

⁽¹⁵⁾ ELT C 181, 21.6.2012. lk 111.

ikka veel liiga madal, nagu ka teadusasutuste ja ülikoolide kõrgetasemeliste juhtide hulgas⁽¹⁶⁾. Nii on see hoolimata piisavatest tõenditest selle kohta, et teadlaste segarühmad saavutavad paremaid tulemusi ning et neil on laiapõhjalisemad kogemused, paremini jagatud teadmised, mitmekesisemad seiskohad ja kõrgem sotsiaalse intelligentsuse tase. Naiste akadeemilisele karjäärile on jätkuvalt iseloomulik tugev vertikaalne eraldatus. Nn klaasist lagi on jätkuvalt reaalsus nagu ka eraldatus töökohal⁽¹⁷⁾.

6.2 Akadeemilistes ringkondades ja teaduskeskustes püsivad sarnaselt teiste majandussektoritega jätkuvalt **soolised palgaerinevused**. Seda nähtust süvendavad muude tegurite hulgas teoreetiliselt nn neutraalsed tööülesannete kirjeldused, milles aga eiratakse soolist ebavõrdsust, perekondlike kohustuste halb jaotus ning naiste püsiv otsene ja kaudne diskrimineerimine⁽¹⁸⁾. See tähendab, et naiste teaduslik potentsiaal on alahinnatud ja alakasutatud, naised on alaesindatud ning teadus- ja innovatsioonialastes otsustes puudub sooline tasakaal.

6.3 Kõigil liikmesriikidel ei ole riiklikke poliitikameetmeid, et toetada **soolise võrdõiguslikkuse mõõtme hõlmamist teadustegevusse**, ning see asjaolu õhustab teaduse kvaliteeti ja asjakohasust. Naiste võrdsem osalemine teaduses võimaldaks suurendada talentide, tööjõu ja otsustusprotsessi mitmekesisust ning parandaks teaduse kvaliteeti. See võimaldaks vältida suuri majanduskulusid ning vigu, mis tulenevad soolise võrdõiguslikkuse mõõtme eiramisest teaduses. Kui soolise võrdõiguslikkuse mõõtmega rohkem ei arvestata, kaasneb sellega negatiivne mõju Euroopa teadusruumi eesmärkidele tippsaavutuste osas. Naiste ulatuslikum kaasamine aitab kaasa Euroopa sotsiaal-majanduslikule arengule ning teaduse tipptaseme saavutamisele, paremale rakendamisele ja tulemuste parandamisele.

6.4 Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles kahekordistama jõupingutusi ning võtma tõhusamaid meetmeid akadeemilistes ringkondades ning teadus- ja uurimistegevuses püsiva

soolise ebavõrdsuse kaotamiseks. Eelkõige on oluline täita lubadus tagada naiste 40 % osakaal kõigis komiteedes, kes osalevad töölevärbamises, projektide hindamise kriteeriumide väljatöötamises ja/või läbivaatamises või kes töötavad välja akadeemiliste, uurimis- ja teaduskeskuste tööpõhimõtteid. Veel üks meede, mida komitee toetab, on soolise võrdõiguslikkuse tegevuskavade koostamine, rakendamine ja hindamine ülikoolides ja teaduskeskustes, tingimusel et naised osalevad aktiivselt ja täiel määral kogu protsessis.

6.5 Samuti kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles tagama organiseeritud kodanikuühiskonna osalemise selle soovitusel koostamises, mis sisaldab suuniseid institutsiooniliste muudatuste tegemiseks, et edendada tõelist soolist võrdõiguslikkust ülikoolides ja teaduskeskustes.

7. Optimaalne teadusteabe levitamine, sellele juurdepääs ja selle siire, sealhulgas digitaalsete vahendite abil

7.1 Komisjon avaldas 2008. aasta aprillis soovitusel⁽¹⁹⁾ intellektuaalomandi haldamise kohta teadmussiirdes. Soovitus hõlmas parimate tavade juhendit ülikoolidele ja teistele avalik-õiguslikele teadusasutustele⁽²⁰⁾. Kuid soovitusel sisalduvate eesmärkide elluviimiseks kõnealusest juhendist siiski ei piisa.

7.2 Teadusinfo kättesaadavus on edukate teadusuuringute ja innovatsiooni edendamise ning seega ka Euroopa konkurentsivõime oluline eeldus. Selle juurde kuulub ka teadmussiire teadlaste, ühisuuringute partnerluse – eelkõige teadlaste ja ettevõtjate – ning teadlaste ja kodanike vahel, kaasa arvatud avatud juurdepääs väljaannetele. Komitee tervitab komisjoni asjaomast teatist⁽²¹⁾ ja viitab oma selleteemalisele arvamusele⁽²²⁾.

7.3 Komitee kiidab samuti heaks kavatsuse koostada e-taristu arendamise tegevuskava, mille eesmärk on e-teaduse toetamine, tagades juurdepääsu teadusuuringute vahenditele ja ressursidele.

⁽¹⁶⁾ 16 Naised moodustavad 45 % doktorikraadiga teadlastest, kuid üksnes 30 % naisteadlastest tegutseb oma ametialal ja üksnes 19 % neist töötab kõrgetasemelistel akadeemilistel ametikohtadel. Keskmiselt moodustavad naised üksnes 13 % kõrgetasemeliste teadus- või uurimisasutuste juhtidest ja ainult 9 % ülikoolide juhtidest. (She Figures Preliminary data 2012, „Gender in Research and Innovation: statistics and indicators”, Helsinki rühm „Naised ja teadus” – Euroopa Komisjon <http://ec.europa.eu>)

⁽¹⁷⁾ Naistudengite protsent (55 %) ja naissoost ülikoolilõpetajate protsent (59 %) on palju kõrgem meeste omast, kuid mehed on arvukamalt esindatud kõrgetasemelistel ametikohtadel. Naised moodustavad madalama astme akadeemilisest personalist ainult 44 %, kaasprofessoritest 36 % ja korraldajatest professoritest 18 %.

⁽¹⁸⁾ Euroopa Parlamendi 2012. aasta märtsis avaldatud resolutsioonist rõhutatakse endiselt suurt palgaerinevust. Naised teenivad ELis keskmiselt 17,5 % vähem kui mehed, samal ajal kui 60 % uutest ülikoolilõpetajatest on naised.

⁽¹⁹⁾ C(2008)1329.

⁽²⁰⁾ Selle dokumendi eesmärk oli anda liikmesriikidele ja sidusrühmadele tavade ja poliitikameetmete kogum, mille abil stimuleerida teadmussiiret, mis on ikka veel ebapiisav. Teiselt poolt on tööstussektoris omandatud kogemustega teadustöötajate arv (näiteks teaduste levitamise ja siirdes tegelevate ülikoolide osakondades) Euroopas väiksem kui mujal maailmas ja ainult 5–6 % ELi teadlastest on suundunud avalikust sektorist erasektoris või vastupidi.

⁽²¹⁾ COM(2012) 401 final.

⁽²²⁾ EMSK arvamus „Teadusinfo kättesaadavus: avaliku sektori investeringud teadustegevusse”.

7.4 Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles nõudma ja täielikult ära kasutama teadus- ja uurimistegevusega seotud Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioonide osalemist korrapärasel aruteludel, mis on välja kuulutatud sellise liikmesriikide foorumi loomise raames, mis toimib teadusprogrammide ja -projektide tulemuste levitamise ja ülekandmise lähtepunktina.

Brüssel, 16. jaanuar 2013

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON
